

Welkom op het erf, minister. Goed dat u met de laarzen in de klei komt staan, want hier gebeurt het werk waar jullie het in Den Haag over hebben.

Wij zijn opgetogen over het stukje uit het regeerakkoord waarbij gesproken wordt over een duidelijke, landelijke aanpak voor doelen voor stikstof, CO₂ en water. Wij juichen het toe om te werken met een gebiedsgerichte aanpak met specifieke doelen per gebied die door vertaald kunnen worden naar onze bedrijven. En vooral dat gesteld wordt: de boer moet aan het stuur zitten. De huidige praktijk staat hier helaas ver vanaf. Maar we helpen u graag!

Het Markemodel heeft al jaren bewezen dat boeren aansprekende resultaten halen door zelf aan dat stuur te zitten. Om het kabinet te helpen wil ik u graag duidelijk maken waarom we nu gaten moeten boren in dat averechts werkende betonnen systeem van regeltjes en middelsturing.

Hier zijn de drie speerpunten die voor ons het verschil maken tussen inefficiënte bureaucratie en ruimte bieden aan een kerngezond boerenbedrijf dat helpt om maatschappelijke doelen te halen:

1. Van een 'postzegel interventie' naar een integrale regioaanpak

De huidige aanpak werkt per bedrijf en vaak zelfs per vierkante meter. Dan ben je gericht op het verbeteren van een 'postzegel in de Sahara'. Ik kan op mijn eigen erf wel tot het uiterste gaan om mijn ammoniakuitstoot te verlagen of mijn nitraatcijfers op orde te krijgen, maar als de rest van het gebied niet meebeweegt, ziet u dat in de watermetingen of de natuurwaarde nauwelijks terug. Dat is dweilen met de kraan open en is dus per definitie inefficiënt.

Wij zeggen: stop met dat individuele gedoe op de vierkante meter en werk met een dekkingsgraad van meer dan 75% deelnemende boeren in een gebied. Waarom? Omdat we om doelen te halen massa nodig hebben. Als driekwart van de boeren hier gezamenlijk het stikstofbodemoverschot omlaag brengt, dan verbetert de waterkwaliteit in de hele beek of polder pas echt. Dat halen we niet met een paar 'beste jongetjes van de klas', maar wel met een heel gebied wat gezamenlijk stuurt op dezelfde resultaten. Voor koolstofvastlegging in de bodem hebben we oppervlakte nodig. Als wij als collectief de bodem verbeteren, vormen we met elkaar een giga-stofzuiger en een spons die een hele regio beter kan beschermen tegen droogte en hoosbuien.

2. Niet gefragmenteerd top-down, maar ruimte voor eigen regie

We worden eerlijk gezegd een beetje 'pilot-moe'. Regelmatig komen er partijen langs die boeren proberen te motiveren voor weer een nieuw gefragmenteerd project, de ene keer voor stikstof en een maand later voor water. Daar zijn vaak veel partijen bij betrokken die elk op hun eigen belang moeten letten. De aanpak is ook vrijwel altijd kortlopend zo rond de twee à drie jaar. Dat geeft totaal geen continuïteit. Vandaar onze uitspraak: als boeren hebben we geen verdienmodel, we zijn een verdienmodel. We kunnen op deze basis geen lange termijn beleid uitzetten.

In het Markemodel stoppen we met die versnipperde aanpak. Wij hebben ons eigen Regionaal OmgevingsPlan (ROP). Wij bepalen samen in overleg met alle grote belanghebbende publieke en private partijen wat er nodig is voor onze regio en vragen er daarna de ondersteuning bij die wij nodig hebben om doelen te halen. Dat bespaart een enorme bak aan overhead. Het is bovendien

een aanpak die het vertrouwen verbetert tussen overheid en de praktijk.

Bij losse pilots gaat snel de helft tot driekwart van het geld op aan betrokken adviseurs en ambtenaren, maar bij onze aanpak gaat de helft tot driekwart van elke euro rechtstreeks het erf op. Dat is pas effectief omgaan met maatschappelijk geld. Door een consistent en duurzaam lange termijn beleid krijgen wij de ruimte voor ingrijpendere aanpassingen in onze bedrijfsvoering.

3. Primair sturen op aantoonbare resultaten.

Onze klomp breekt als een boer aantoonbaar laat zien dat zijn grondwaterkwaliteit ruim onder de nitraatnorm valt, maar met middelvoorschriften de bemestingsruimte verder wordt gelimiteerd. Dan moet die boer zijn 'bruine goud' (de dierlijke mest) tegen hoge kosten afvoeren, om vervolgens dure kunstmest in te kopen om gewassen te laten groeien. Twee keer verlies. Dat vinden wij de wereld op zijn kop.

Wij willen zoveel als mogelijk sturen op **aantoonbare resultaten in de praktijk**. Als we laten zien dat de nitraatcijfers en de N-emissie goed zijn, geef ons dan de ruimte om te boeren. Want die dierlijke mest is al eeuwenlang de motor van de bodem. Het bouwt organische stof op; dat is de spons die water vasthoudt bij droogte en filtert bij hoosbuien. Een bodem vol organisch leven trekt wormen en torretjes aan, en dat brengt de vogels weer terug op het land. Wij gebruiken de **Kringloopwijzer** en harde metingen om dat aan te tonen. Het is eerder door onderzoekers aangetoond dat het werkt. Laat ons vakmanschap het werk doen om in zoveel mogelijk vrijheid aantoonbaar doelen te halen.

Minister, de impasse moet worden doorbroken. Wij hebben nu 150 boeren, de data en de resultaten. Geef ons de ruimte om snel verder op te schalen tot de gewenste dekkingsgraad. De 2^e kamer heeft zich voor deze opschaling met financiële steun voor vijf jaar al een keer eerder uitgesproken*). Zodat we kunnen aantonen dat doelsturing met het Markemodel de optimale weg vooruit is om integrale doelen binnen onze regio's te halen.

*) motie Holman/Vedder ([kamerstuk 36755 nr 45](#))

Voor uitleg van het Markemodel zie www.markemodel.nl